

Českým potravinovým exportům dominují trhy Evropské unie

Jen necelá desetina vývozu potravin z České republiky směřuje na trhy mimo Evropskou unii. Pětinou se na celkových potravinových exportech podílejí obiloviny.

Ve všeobecném zájmu o potravinové dovozy do České republiky ať již z pohledu jejich intenzity a tempa růstu, nebo sporů o kvalitu některých dovážených komodit, mohou některá fakta zanikat. Především okolnost, že přes převážující počet deficitních položek – a některých s vysoce zápornými obchodními saldy – existují v potravinovém zahraničním obchodě České republiky skupiny komodit, u nichž převládá export. Dlouhodobě je tomu tak především u obilovin a obilných výrobků (loni +9,6 mld. Kč) a také u skupiny Mléčné výrobky a vejce (+3,2 mld. Kč). Do plusu se za uplynulou dekádu „překlopilo“ i saldo obchodů v položce Cukr, výrobky z cukru a med (+1,6 mld. Kč), přitom ještě v roce 2000 zde existoval deficit 0,2 mld. Kč. Zhoršily se naopak obchody s nápoji z přebytku 1,7 mld. Kč v roce 2000 na nominálně tentýž

loňský schodek. Ostatní položky potravinových obchodů České republiky jsou dlouhodobě deficitní. V úhrnu převážily v roce 2011 celkové dovozy potravin do ČR hodnotu jejich exportu o 36,7 mld. Kč.

Saldo a export potravin

V nadprůměrných deficitech je potravinová bilance ČR od roku 2006. Jestliže v průměru za roky 2000–2011 činil roční schodek obchodu s potravinami 27,9 mld. Kč, pak v letech 2010 a 2011 už 39,7, resp. 37,6 mld. Kč. Toto zhoršování působí na hodnotově silnější potravinové obchody s EU27. Přitom podíl zemí EU27 jako cílového exportního teritoria na celkovém exportu potravin z ČR je o poznání větší než podíl EU na jejich dovozech do ČR, což je oproti převládajícímu názoru poněkud překvapivé zjištění. Zatímco podíl

dovozů potravin z EU27 na jejich celkových importech do ČR od roku 2006 stagnuje na zhruba 84 %, v případě jejich exportu zůstává přibližně stejný až od roku 2008. Podíl exportů potravin do EU na období 2008–2011 osciluje v průměru kolem 91,5 %.

Dynamika obchodů

Celkové vývozy potravin z ČR vzrostly za roky 2000–2011 zhruba 2,6krát, jejich dovozy 2,5krát. Také v obchodním vztahu k EU27 rostly vývozy potravin z ČR v letech 2000–2011 rychleji. Zvýšily se třikrát oproti dovozům, které stouply 2,8krát. Dynamika v obou směrech toků zboží byla intenzivnější než se zbytkem světa. Tempo exportu potravin v ročních průměrech za období 2000–2011 (9,5 %) bylo zhruba stejné jako u celkových exportů z České republiky (9,4 %). Vývozy do zemí Evropské unie však rostly rychleji, každoročně narůstaly v průběhu sledovaného období v průměru o 11,1 %. Jak je z grafu 2 patrné, oslabená poptávka v odbytích potravin se v krizovém roce 2009 promítla do meziročního snížení hodnoty jejich exportu, které však nebylo tak hluboké jako v úhrnu u všeho vyváženého zboží z ČR. Naopak rok 2002 přinesl relativně významný pokles vývozu potravin (–8 %), značně hluboký oproti faktické stagnaci (–1 %) celkových exportů z České republiky. Odehrál se v obchodu s neevropskými zeměmi, neboť pokles exportu

potravin do EU27 se snížil méně (–4,6 %).

Významný export obilovin...

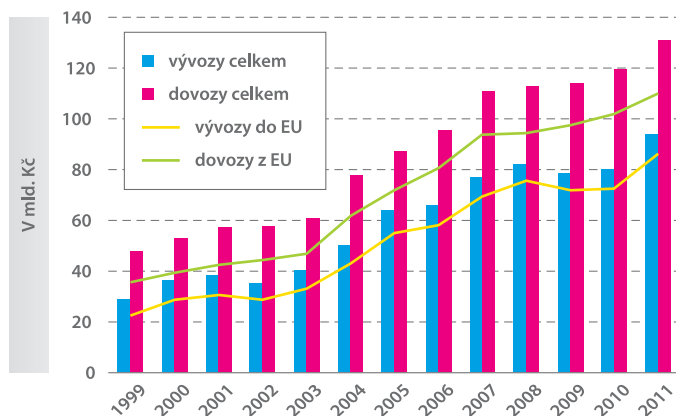
Exportu potravin z ČR dominují obiloviny a obilné výrobky, což vede k vysokému aktivnímu saldu obchodů v této komoditě. Jejich hodnota stoupla za sledované období o 260 % – v roce 2011 vyvezla ČR obilovin a obilných výrobků za 21,5 mld. Kč, v roce 2000 jen za 8,2 mld. Kč.

Průměrné roční tempo exportu této komodity během let 2000–2011 (15,1 %, resp. 15 % u vývozu do EU27) významně převýšilo dynamiku celkového exportu z ČR (9,4 %) i úhrnných vývozu na trhy EU27 (+11,1 %). Nejvíce obilovin a obilných výrobků vyvezla Česká republika v roce 2011 (za 21,5 mld. Kč). V tomto roce byl nejvyšší i meziroční přírůstek exportu (+6,1 mld. Kč). Jen pro ilustraci, jednalo se zhruba o hodnotu ročního exportu položky Cukr, výrobky z cukru a med (6,5 mld. Kč). Prakticky celý nárůst exportu obilovin a obilných výrobků z ČR v roce 2011 připadal na země EU27.

...i na mimoevropské trhy

Avšak podstatné růsty exportu obilovin na mimoevropská teritoria byly patrné již v roce 2007, na trhy EU v roce 2008. Lze je vysvětlit tehdejšími obavami z potravinové krize v globálním měřítku, které se

Graf 1 | Celkové dovozy a vývozy potravin a obchod s EU27 v letech 1999–2011

Zdroj: ČSÚ

nakonec nenaplnily. Způsobily však extrémní růsty cen potravinových komodit na světových trzích, které pokračovaly i v navazujících stupních cenového řetězce. Tehdy prudké zdražení potravin v některých zemích vyvolalo nepokoje. Růst světových cen zemědělských a potravinových komodit měl z velké části i spekulativní charakter.

Dramatický rok 2011

Obdobný vývoj, i když v menším měřítku, nastal i v roce 2011 a netýkal se pouze cen obilí. Globální index cen potravin, sledující měsíční cenové změny u koše potravin složeného z obilovin, olejnin, mléčných výrobků, masa a cukru, dosáhl v únoru nových rekordních maxim. Růst cen připomínal potravinovou krizi roku 2008. Z velké části za ním stály extrémní počasí – rozsáhlé deště v Austrálii, sucha a požáry v Argentině, ale především v oblasti Černého moře, které zlikvidovaly podstatnou část obilné produkce a donutily Rusko zavést zákaz vývozu obilí. Dalším úderem bylo sucho v Číně a jeho dopady na trh pšenice. Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství (FAO) tehdy varovala, že sucho v rozsáhlém obilném pásu Číny by mohlo zpusťit nadcháze-

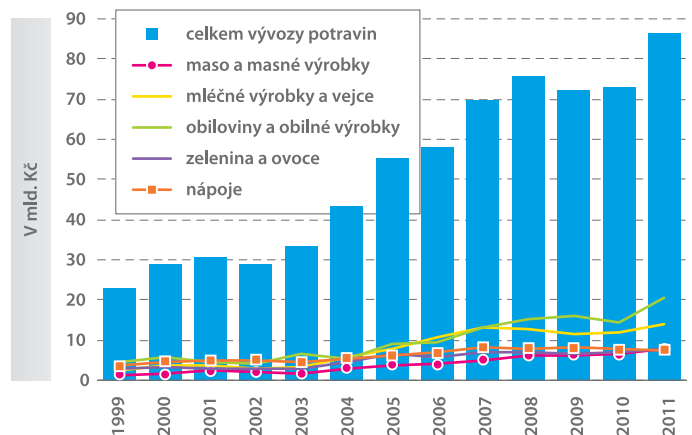
jící žně a země by se tak stala dalším gigantickým „polykačem“ obilí z globálního trhu namísto vlastní produkce. Poptávka po obilí tak výrazně zvýšila i jeho export z ČR, který podporoval i extrémní nárůst světových cen zemědělských komodit přesahujících dokonce i maxima z roku 2008. I tím lze vysvětlit dosud nejvyšší meziroční přírůstek exportu obilovin a obilných výrobků z ČR.

V roce 2011 se však podobně jako v roce 2008 nakonec situace částečně zklidnila po relativně dobré sklizni obilí. Již v září bylo zaznamenáno rychlejší meziměsíční snížení cen potravin a vlivem vyšší produkce a slabší poptávky bylo možné očekávat jejich další pokles.

Na druhém místě export mléka

Také druhá významná exportní potravinová položka – mléčné výrobky a vejce – zaznamenala v letech 2000–2011 významný nárůst (z 6,8 mld. Kč na 16,3 mld. Kč v roce 2011, z toho do EU27 ze 3,6 mld. Kč na 14 mld. Kč), který však nebyl tak mohutný jako vývoz obilovin a obilných produktů (z 8,2 mld. Kč na 21,5 mld. Kč v roce 2011, do EU27 z 5,3 mld. Kč na 20,5 mld. Kč). Spolu s exportem

Graf 3 | Nejvýznamnější položky exportu potravin z ČR v letech 1999–2011

Zdroj: ČSÚ

masa a masných výrobků, zeleniny a ovoce a rovněž nápojů jde o nejvýraznější exporty potravin z ČR, které tvoří zhruba dvě třetiny celkového exportu potravin (graf 3).

Krizové období z konce uplynulé dekády postihlo především právě export v položce Mléčné výrobky a vejce. Teprve v roce 2011 se podařilo exportérům překonat jeho hodnotu z roku 2007. Naopak export masa a masných výrobků narůstal v tomto období pomalu, ale plynule, s výraznější pozitivní změnou v roce 2011. Podobně tomu bylo od roku 2009 i v exportu ovoce a zeleniny.

Vývoz nápojů už čtyři roky neroste

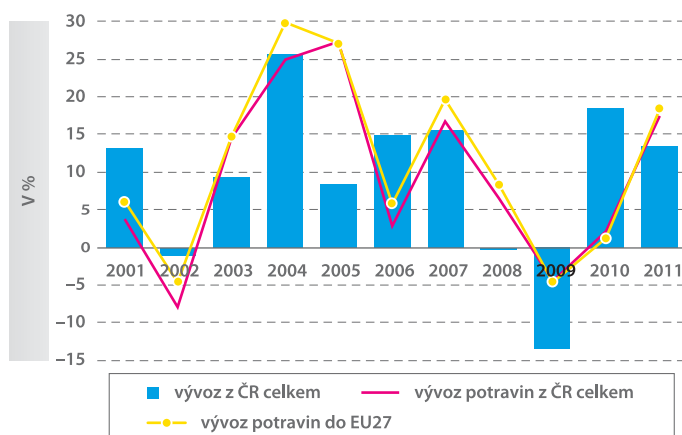
Export nápojů se ustálil na zhruba desetinu celkových vývozu potravin z ČR poté, co od roku 2007 začal jeho podíl pozvolna klesat vlivem meziročního snižování hodnoty vyvážených nápojů (nikoli tedy expanzí celkových vývozu potravin z ČR). Vývoz piva do celého světa rostl, zejména však po vstupu země do EU (na celkových 3,4 mld. Kč v roce 2007 proti 2,8 mld. Kč v roce 2003), v posledních dvou letech stagnoval. V roce 2010 se export piva z ČR snížil proti roku 2009 o téměř 0,5 mld. Kč a v roce 2011 zůstal meziročně zhruba stej-

ný. Vývozy lihovin se pohybují bez větších výkyvů od roku 2005 těsně kolem hranice 1 mld. Kč.

Z ostatních komodit spíše okrajového charakteru stojí za zmínku položka Potrava pro psy a kočky, které se v roce 2011 vyvezlo z ČR za 2,6 mld. Kč, desetkrát více než v roce 2003 (276 mil. Kč). Na výrazném růstu této položky se zřejmě podílí i cenový vývoj.

Import potravin do ČR je dlouhodobě větší než jejich export. Už v roce 2000 byly dovozy o 44 % vyšší než vývozy, v roce 2011 pak o 39 %. V obchodních vztazích s Evropskou unií převyšovala hodnota dovozu do České republiky hodnotu vývozu – v roce 2000 o 38 % a v loňském roce o 28 %, což bylo dáno rychlejším růstem exportu na evropské trhy během sledovaného období. Jeho výše však stále není taková, aby dokázala schodek výrazně snížit.

Graf 2 | Meziroční tempa vývozu potravin a tempa celkového exportu z ČR

Zdroj: ČSÚ

Více si můžete přečíst na str. 39 a na <http://czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cpotrzo-041112analiza12.doc>

Drahomíra Dubská
oddělení svodných analýz